

KARŞILAŞTIRMALI YAZIN VE KÜLTÜREL ÇEŞİTLİLİK

Melik Bülbül*

Özet

Karşılaştırmalı yazın adlı çalışmamda, ayrı dillere, kültürlere ve yazın ürünlerine sahip toplumların düşünce zenginliği olan bu yapılarının diğer toplumlar için ne denli önem taşıdığı üzerine dikkat çekmeye çalıştım. Ancak bu sayededir ki, toplumlar geleneksel ve kapalı değer yargılarından ve düşünce normlarından kurtulabilirler. Değişik kültür dünyalarında doğan değişik yazın ürünlerinin başka toplumlar için taşıdığı değer yadsınamayacak kadar önemlidir. Bu ilişkilerin yol açtığı kültürel zenginlik hiçbir güzellikle ölçülemeyecek bir estetik zevk de içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Karşılaştırmalı yazın, özgün değer, yabancı değe, estetik zevk, kültürel zenginlik

Abstract

In my study entitled ' comparative literature' I tried to attract attention on how significant it is for people to have the philophical wealth of other peoples with different languages, cultures and products of literature. Only in this way people can get beyond the traditional and static moulds of values of judgment and norms of thinking. The culturel wealthiness caused by these relationships can contain such a aesthetic pleasure that it can't be compared with any other example of excellence..

Keywords: compare literature, authentic value , foreigner value, aesthetic pleasure, culturel wealthiness

Bilim dünyasında bir damla misali olabilmenin önemi, özellikle günümüzde kendisinden oldukça hissettirmektedir. Bu gerçekten çıkarak, bilimsel çalışmaların insanlık namına getireceği yararları sıralamakla bitirmek olası değildir.

Başkalarının sahip oldukları hakkında bilgisizlik. Bilim dünyasında da yer almaması gereken, bilim etiğine uygun düşmeyen bir tavrıdır. Bun bir

* Yrd.Doç.Dr.Atatürk Üniversitesi, KKEF, Almanca Eğitimi ABD, Erzurum.

şekilde **Gurur Açmaz**'ı olarak da görmek olasıdır. Bu tıkanmışlığı ancak özgün ve yabancı değerle yumağı arasında köprüler kurarak aşmak olanaklıdır. Bu da gerekli hoşgörü, bilimsel açıklık ve zengin donanımlı bir dünya görüşüyle ancak sağlanabilir. **Kültürel tıkanmışlıktan** ve bencillikten kurtulmanın tek yolu yeni evren katmanlarına açılım yapmak, yabancı olgusuna olumlu yönelme ve onu tanıma ve tanıtmaya bağlıdır. Romantik şairlerin çoğu, ülkeler kat ederek bu bilinmezliklere ışık tutmak erdemliğine ulaşmışlardır. Zaten birliktelikten ve yanyanalıktan da güzel olan, yeni olan, harmanlanmış olan doğmaz mı?

Bu çalışmanın içeri gereği, iki ya da daha fazla değişik dünyadan ve bu dünyaların yazılı ürün olarak yer aldığı yazı ikliminden söz edeceğiz. Ulusal ve uluslararasılık bağlamında kültür dünyaları ve yazınları arasındaki yakınlaşma gereksinimi gerçekte sanıldığı kadar yeni bir olgu değildir. Bir şekilde 17. yy. Avrupa'sında Almanlar ile Fransızlar arasında karşılıklı olarak ülkelerini tanımaya gelen bir kırlangıçlar grubunu andıran gezginlere rastlıyoruz. Seyahatlerin altın çağı olan bu dönem, gezginlere, Antikite'nin değişik ve çekici dünyasını tanımlarına olanak vermiştir.¹

Büyük açtımlar ve göç dirilişinde yabancı olanlardan kendi (özgün) olana yönelmek, onu tanımak, her birinin sınırlarını belirlemek şairlerin ve yazın tarihçilerinin kendilerine de yenilik arama ve yenilik getirmelerinde yardımcı olacaktır. Burada kültürel ve yazınsal etkinin önemini göz ardı etmemek yerinde olacaktır. Çünkü toplumların birbirlerini tanımaları ve kendileri hakkında görüş sahibi olmaları yazın ürünleri sayesinde olduğundan burada sanatsal ve toplumsal yönden bir etkileşim kendini göstermektedir. Ulusların kurmak istedikleri ortak paydağı dünyalar bu yazılı ürünlerin içerikleriyle, imajlarıyla yakından ilgilidir. Böyle bir etkinin olumsuzlukları da olacaktır. Bu en belirgin şekliyle araştırmacının veya okurun kendi kültürel değerlerine yabancılaşması tehlikesi anlamına gelir. Bura araştırmacı veya okur, dengeli bir alış verişi çizgisinde akrobat esnekliği ile ve teleskop gözlemciliği ile işlerini sürdürmelidir.

¹ Gen.bilgi için bkz. A.M.Rousseau- CL Pichoıs, *Karşılaştırmalı Edebiyat*, çev. Mehmet Yazgan, MEB Yayınları, İstanbul, 1994, s.55.

Türk yazarlarının yapıtlarında, Tanzimat devrinden sonra Batı karşısındaki tutumlarında görülen tepkilerin çeşitliliği, çağdaşlaşmanın kaçınılmazlığı ile gelenekçi tutumda olanların direnişi, bu karşılıklı etkinin toplumsal yaşamdaki etkin boyutluluğunun bir göstergesidir. Ancak unutulmaması gereken şu ki, kültür atılımları ve medeniyet değişikliklerinin arkasında yoğun bir etkileşim ve bilgi alışverişinin yattığı gerçeği vardır. Hiçbir medeniyet başkasıyla ilişkiye girmeden gelişemez ve gelişmemiştir de. Gelişmeler de medeniyetlerarası bağlantıları koşullar.

Metodik olarak Karşılaştırma kavramı düşünce tarihi kadar eskidir. Yazarların ve yazılı ürünlerin çeşitliliği de ancak karşılaştırmalı çalışmalarla ortaya çıkar. Karşılaştırmacının ortak ilişkisi sayesinde çağdaş diller, kültürler ve dünyalar arasında alanlararası yakınlaşmayı sağlayan büyük bir işlerlik göze çarpar. Bu açılım dünya güzelliği, yaşamsal estetik bakımından çok çeşitlidir, kültürel zenginliktir. Geleneksel süreklilikte, çağdaş normlar ancak bu sayede ortak paydayı paylaşabilirler. Henry Remak da Karşılaştırmalı Yazını tanımlarken şöyle der: *“Karşılaştırmalı yazın belirli bir ülkenin sınırları dışındaki yazının incelenmesi ve yazın ile güzel sanatlar (resim, heykel, mimari, musiki gibi) felsefe, tarih, sosyal bilimler (politika, ekonomi, sosyoloji gibi) fen, din ve bunun gibi diğer bilgi ve inanç sahaları arasındaki ilişkinin araştırılmasıdır. Kısaca karşılaştırmalı yazın bir yazının bir başkası veya başkalarıyla karşılaştırılması ve yazının insan ifadesinin diğer alanları ile karşılaştırılmasıdır.”*²

Karşılaştırmalı Edebiyat terimi ilk olarak 1827 yılında (A.F.Villemain) Fransa’da ortaya çıkmıştır.(literature compare) Fransız karşılaştırmacılarına tepki olarak Amerikalılar daha sonra ulusal yazın içinde de karşılaştırma çalışmaları yapabileceğini savunmuşlardır. (R. Welek) Dil ve kültür sınırlarının aşılmasını gerektiren yazın çalışmalarında, ayrı dil ve kültürdeki, anlatım ve bilginin, sosyal olayların yansıdığı yazılı ürünlerdeki malzemeleri betimlemek, kaynaştırmak, akrabalıkları ve farklılıkları aramak esas alınmıştır. Karşılaştırmalı yazın için sınır ötesi kültürel kaynaşma ve tanışma ön

² Hery Remak, *Comparative Literatur*, çev.İnci Enginün, Dergah yay. 1.Baskı, İstanbul 1992,s.15.

Karşılaştırmalı Yazın Ve Kültürel Çeşitlilik

koşuldur.Karşılaştırmacı,uzlaşmacı özellikte olmalıdır.Ayrıca modern dünya görüşüne sahip,olaylar arasında ilişkileri değerlendirebilen,geleneksel olanlarla yeniyi birleştirici,felsefeden,güzel sanatlardan ve sosyolojilerden de anlayan bir yapıda olmalıdır.Çünkü,ne de olsa bu tür kıvrımlı çalışmalar,farklı dillerin ve kültürlerin yazın çalışmaları ile zaman içinde, zamanüstü olaylarla ilişkilerini betimlemeye çalışırlar.

Dillerin ve kültürlerin yeniyi,güzeli yakalamak için başka ulusların dil ve kültürleriyle yakın ilişkiye girmelerinin gerekliliğini, V.Hugo'nun şu ritmik ifadelerinde de bulmak mümkündür:"Şiir ve sanat özel bir coğrafyaya sahip değerdir.Ben henüz kendisinde sanat ülkesinin sınırlarının çizilmiş olduğu bir harita görmemişim...Bugün şarkiyatçı olmak ve Asya halkının kültür ve edebiyatının harmanında dilencilik yapmak gerekir."Edebiyatı evrensel boyuta ulaştırmanın da tek yolu karşılaştırmalı çalışmalardır.Zaten bir diğer amaç da eski-yeni düzleminde edebiyat ilişkilerinin incelenmesi suretiyle bir alışveriş ağının kurulmasıdır.Bu alışveriş ağında göz ardı edilmemesi gereken bir noktaya el atmak gerekir.Edebi sahalarda arasındaki geçişlerde bir aktarıcıya, daha doğrusu ulaştırıcıya gereksinim doğar (transmetteur). Burada çevirmenin sorumluluğu ayrı bir duyarlılık içerir.

Her ne kadar,bir ifadenin tıpkısının aynısı bir çevirinin zorluğundan söz edilse de,çeviri etkinlikleri bu alanda başlı başına birer özel görev üstlenmişlerdir.Medeniyetler arası temas yeni kültür hamlelerini ve medeniyet değişikliklerini doğurur.16.yüzyıl Avrupa medeniyetlerinin arkasına da bu tür yoğun medeniyet halkaları ve karşılıklı etkileşim yatmaktadır.Tüm bu etkinlikler çeviri faaliyetleriyle olmaktadır.Tanzimat sonrası Türk edebiyatının da temel dinamikleri bu çeviri faaliyetleridir.Bir tür sanat olan çevirinin önemi büyüktür.Yeni ufuklara ulaşmada tek taşıyıcı çeviridir.

Karşılaştırmalı çalışmalar, özgün ve yabancı kültür dünyaları arasında köprüler kurarak bir çok olumlu yapılanmalara neden olurlar.Bu faaliyetler sayesinde kendi edebiyatımıza başka bir gözle bakabiliriz. Başka edebiyatları daha iyi tanıyıp,onlardan kendi kültürümüze katkı sağlamanın,çeşitliliğinin yollarını bulabiliriz. Böyle yabancı kültür hazinelerinden iyi bir şekilde

yararlanabiliriz. Bu belli eleştiri ruhunun da alt yapısını hazırlar. Böylece uluslar üstü değerlendirmeler kolaylıkla yapılabilir.

Kültürlerin korunması, kültürlerle yüzleşmekten geçer. Bu da merkezci yanlışıktan kopmayı, kültürel ayrılıklara hoşgörü ile bakmayı gerektirir.

Karşılaştırmalı Edebiyat denince ister istemez iki toplum,iki kültür,iki ayrı yaşam tarzı gibi karşılıklı anılması gereken iki farklı oluşum potansiyelinden söz etmek kaçınılmaz olacaktır.Bir bilimsel araştırma platformu olarak ele alınacak olursa,geçmiş 1800'lü yıllara dayanan karşılaştırmalı edebiyat faaliyetleri bu ilk dönemlerinde günümüzdeki gibi geniş bir anlamda kullanılmamaktaydı.Modern çağın vazgeçilmez bir olgusu olarak sık sık karşımıza çıkan "hız bilinci"bu bağlamda da tarihsel devinimlerin bir yığını olarak toplumsal paralellik gösterir.İşte bu gittikçe ivme kazanan toplumsal revizyonizm hareketleri, toplumların küreselleşen dünya üzerinde özgün değerleriyle birlikte,bir yanyanalığından ve içiçeliğinden söz ettirir. Fransa literatürüne (Literature compare'e) sözü edilen faaliyetler kapsamına girmiş olan karşılaştırmalı edebiyat, birbirleriyle komşuluk ilişkileri bulunan ulusların yazınsal faaliyetleri üzerinde yoğunlaşmış çalışmalara işaret etmektedir.

Büyük Alman şairi Goethe'nin '**Dünya Edebiyatı**'³ düşüncesine kadar yazın tarihi çalışmaları ulusal bir karakter taşımaktaydı.Yukarıda sözü edilen gelişmeler sonucunda bireysel, toplumsal değer kriterlerinin yeni yeni anlamlara tanış olması nedeniyle yazın tarihi bilimi de konuyla ilgili olarak yeni alanlar ve yönelimler edinmiş oldu.Sonuçta 19. yüzyılın geleneksel duvarlarını yıkmış,modern çağın toplumsal gereksinimleri doğrultusunda "Uluslararası" bir genişlikte yeni anlam boyutlarına ulaşmıştır. Dolayısıyla bu uluslar arası yakınlaşma,beraberinde bir "Kültürlerarası iletişim" olayını kaçınılmaz kılar. Gürsel Aytaç'ın ifadesiyle " Kültürler arası iletişim, adından da anlaşıldığı gibi, iki yanlı bir alışverişi içerir."⁴

Karşılaştırmalı yazının tarihsel gelişimi de sosyal gelişmelere ve yakınlaşmalara paralel olarak bir çizgi takip eder.Karşılaştırmalı edebiyatın

³ Gürsel Aytaç, *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, Gündoğan Yay., Ankara 1997, s. 8.

⁴ Gürsel Aytaç, *Çağdaş Türk Romanı Üzerine İncelemeler*, Gündoğan Yayınları, Ankara, s.12

doğduğu yer Fransa'dır. Fransız yazını araştırmacıları, Sorbon Üniversitesi bünyesinde ilk defa karşılaştırmalı edebiyat biliminin İngiliz ve İtalya gibi diğer uluslarla olan etkileşimleri üzerinde durmuşlardır. Daha sonra 1838'li yıllarda yazın alanında karşılaştırmalı çalışmalar hazırlanarak Doğu ve Batı toplumlarının yazın ürünlerinin iradelenmesine yönelmiştir. İlk yıllarda iki ayrı toplum yazını, ilgili dönemin verileriyle, olaylarıyla ve bilgileriyle incelemeyi amaçlamış olan karşılaştırmalı yazın çalışmaları, daha sonra bu dar kalıbın dışına çıkmış ve uluslar arasındaki yazınsal etkileşimler ve ilişkilerinin boyutları gibi geniş bir çizgide değerlendirilmiştir. Bu bağlamda Aytaç, *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi* adlı çalışmasında "*Kendi ülkesindekinden farklı olanı tanımak, kişide belli bir eleştiri ruhu geliştirir, kendinin olana, yabancıyı tanıdıktan sonra başka gözle bakmayı öğretir.*"⁵ ifadeleriyle seyahatler yoluyla kültürel çeşitliliğe kazandırılan katkının önemine gönderme yapar. Karşılaştırmalı yazının gelişimini hazırlayan faktörler çok çeşitlilik gösterir. Avrupa'da görülen ve temeli (16. ve 17.yy) asırlar öncesine dayanan kitlesel hareketlerin, başta Fransa olmak üzere diğer toplumların ulusallaşma hareketlerine karşı oldukça duyarlı oldukları görülür.

İlk dönemlerde yazın çalışmalarıyla ilgilenen kişiler ürünlerinde ulusal bir karakteri korumak gibi ana amaç taşıyorlardı. Diğer toplumlara ise kültürel çizgilerde yer yer yakınlaşma çabaları göstermekteydiler. Ancak daha sonraki yıllarda bilimsel araştırmalar ve buluşların aydınlara yeni yeni ufuklar açmasına paralel olarak, toplumlarda **farkı** ve **farklı olanı** görme isteği ve atılımı gibi bir psikolojik eğilim ve arzusu baş göstermiştir. Bu istek aynı zamanda seyahatler devrini de başlatmış oluyordu. Diğer toplumlarla ve ülkelerle tanışmaya olanak veren bu çalışmalar, değişik ülkelerin insanların yaşamına ait gelenekler, görenekler, yaşantı kesitleri, değer yargıları, özgün özellikler... gibi karakteristik yönleriyle aydınlara yeni sosyal açılımlar sunmuş oluyordu.

Hümanizm gibi evrensel değer normlarıyla, her kesimden her kesime ulaşma ilkesi gereği, çok kültürlü ve çok sesli bir döneme adım adım gidiliyordu. Yakınlaşmış toplumların ortak çizgilerde özgün değerlerle, yabancı

⁵ Aytaç, *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, s. 12.

bakış perspektiflerinin değerler arasında bağdaşık bir alış-veriş yapmaları çağdaş aydınların yaşama bakış yaklaşımlarının vazgeçilmez bir yönüydü. Kültürel ve toplumsal yakınlaşmada her yönüyle yüz yüze gelindikçe, klasik katı tutumlu toplumlarda fay kırılmaları başlıyor ve aralanan kapıların arkasında gitgide genişleyen bir bilim dünyası ve görüş alanı belirliyordu. Bunun gereği ayrı toplumlarda değişik kültürel zenginliklerle karşılaşma heyecanı, uzak ülkelerin kültür ve yazın ürünlerini tanıma eyleminin gerçekleşmesinde alt yapıyı oluşturmuştur.

Sosyolojik dinamizmin altyapısını oluşturduğu toplumlararası yakınlaşma eylemi, karşılaştırmalı yazının bilimsel düzlemde ne gibi bir konuma sahip olması gerektiği düşüncesini de gündeme getirmek oluyordu. Gerçekten de karşılaştırmalı yazının ne olduğunun sorgulanması kaçınılmaz olmuştu. Bu çizgide karşılaştırmalı yazının konusu ve metodu üzerinde yoğunlaşmak kafaları oldukça yormuştur. Esnek ve geniş bir konu alanına sahip olan karşılaştırmalı yazın, yazın dünyasındaki ortak ilişkilerini mi, sınırları belli kültürler arasındaki yazın ilişkilerini mi ele almalıdır.

Karşılaştırmalı yazın bilimi, konusu ve konumunun genişliği sayesinde düşünce tarihini, yazın sosyolojisini, karşılaştırmalı psikolojiyi, genel anlamda yazın ve estetik kesitlerini de kapsamaktadır. Karşılaştırmalı yazın inceleyicisi ele aldığı konunun şekil ve yapısına bağlı olarak, çeşitli inceleme alanları ağında geniş bir **yorum dünyası** ile ilgilidir. Gerekli görüldüğü halde tarih biliminden, genetikten, sosyolojiden, istatistikten karşılaştırma teorilerini istediği gibi kullanır. Karşılaştırmalı yazın ile ilgili olarak, yazının zaman olgusuna bağlı biçimde **canlı** veya **ölü** olduğu yönleri değişik açılardan da olsa bulunmaktadır. R. Jauss'un : "*Yapıt yaşayan bir canlıdır ve okuma eylemi ile yaşama devam eder.*"⁶ İnancı bu bağlamda yaşayan yazının her dönemin hedef kitlesi olan okur potansiyeline bağlı olarak toplumlar arasında benzerlik, estetik hazlar ve daha da değişik katmanlar içereceklerine olanak verilmelidir.

Yazını makro bütünlükten alıp, mikro düzlemde , yani **yapıt** bağlamında ele alacak olursak, yazar, yapıt ve okuyucu arasındaki iletişim köprüsünde,

⁶ Reiner Warning, Rezeptionsaesthetik, H.R.Jauss, *Literaturgeschichte als Provokation der Literaturwissenschaft*, UTB W.Fink Verlag, München, 1988, s. 129.

okuyucunun duygusal bir etkileşimle okuma eyleminde etkin bir rol üstlendiği görülür. Bu bağıllık ise toplumların karakteristik yönlerinin yazın aracılığı ile okura ulaşmasını ve araştırmacı okurların, toplumların bu çizgilerdeki özgün yönlerini karşılaştırma olanağı bularak incelemelerini sağlar. Bu bağlamda karşılaştırmalı yazın, hem geleneksel ve hem de özgün kültür potansiyeli içerisinde bir devinim alanı bulabilmektedir.

Karşılaştırmalı yazın, değişik dillerin veya kültürlerin yazın çalışmaları ile zaman içinde zaman üstü olaylarla ilişkilerini ve etkileşimlerini betimlemeye çalışır. Bu ayrı alanları birbirlerine yaklaştırma eylemi ortaklıkları, farklılıkları, etki alanları veya aynılıkları ile birlikte sanatsal bir işlevde gerçekleşir. Bu etkileşim alanlarını üst katmanlara da çıkarabiliriz. Dil, kültür, politika, din, sosyal olaylar da karşılaştırmalı yazının konu ve yönteminin ana çizgileri hakkında belirleyici olan özelliklerdir.

Ait oldukları kültür çevreleri çok çeşitlilik gösterse de, değişik ulusların yazın dünyalarında karşılaşacağımız ortak noktaların ve benzer yönlerin olması. Böylece özgün konturlarla çevrilmiş olan yazın dünyasını site kalıplardan çıkarıp evrensel değerlerle tanıştırması gibi hareketli bir görevinin de olması dikkat çekicidir. Karşılaştırmalı yazının konusu, yöntemi, uygulama alanı, sosyoloji ve psikoloji ile olan ilişkisinin yanında bir de direkt olarak karşılaştırmacıyı ilgilendiren koşullar söz konusudur. Bu bağlamda karşılaştırmacının kimliğini tanımlamak zorunluluğu karşımıza çıkmaktadır. Kültürler arası ilişkilerin yoğun trafiği arasında bir merceğe titizliği ile, gözlemcilik ruhunu yaşatabilen en iyi karşılaştırmacı, söz konusu kültürlerin dilleri ile de iyi bir iletişime girebilmelidir. Dolayısıyla etken veya edilgen olmak üzere birden çok dilin bilinmesi kaçınılmazdır. Estetik ve yazın alanındaki yaratım koşulu bu farklı dillerdeki yapısal ve fiziksel göndermelerin iyi bilinmesini zorunlu kılmaktadır. Karşılaştırmalı yazın ile ilgilenenlerin karşılaştırmacı pozisyonunda olmaları yanında iyi bir de **dilbilimci** olmaları kaçınılmazdır. Ancak şu noktayı da gözden uzak tutmamak yerinde olur. İyi bir araştırmacı ruhuna sahip olma, iyi bir dilbilimci kimliği taşıma ve yazın biliminin gerekli tüm koşullarını yerine getirmiş olmayabilir. Hatta dünya çapında yapılmış gezileri de bu koşulların arasına sokabiliriz. Araştırmacıda

bulunması gereken dilsel yeteneklerin önemi de yadsınamaz. Böylece yabancı yazın dünyasına dönük **içsel merak** yabancı dünyada bulunan **gizemli dünya'** yı irdelemeyi amaç edinir. Dilsel göndermelerle bu gizemli dünyaya ulaşmak da işte sözü edilen yeteneklerle ilintili olan dile, duygusal ve düşünsel yönlerden egemen olmakla gerçekleşir.

Karşılaştırmalı yazının araştırma tarzı hakkında da çekici verilere rastlıyoruz. Yazın dünyasında yaşanan sınırsızlık, günümüzde büyük bir ivme kazanmış bulunmaktadır. Geniş bir ürün ağına sahip bulunan karşılaştırmalı yazın dünyası, 19. yy. armağanı olan sosyoloji, psikoloji ve filoloji gibi yeni alanlarla tanışarak inceleme alanına daha da bir genişlik ve derinlik kazandırmış bulunmaktadır. Dünya toplumlarını her geçen gün daha da birbirine yakınlaştıran bilişim teknolojisinin baş döndürücü kitle iletişim araçlarının kayda değer çalışmalarını ve sunularını da gözden uzak tutmamak gerekir. Bu etkileşim alanında karşılaştırmalı yazının karşısına bir de tarihsel bulguları değerlendirme sorunu ortaya çıkmıştır. Çünkü, eğer toplumlar arasındaki belli kültürel uzantılarda benzerlikler veya farklılıklar görülüyorsa, bunların tarihsel boyutuyla derinlemesine incelenmesi gerekmektedir. Yazılı ilişkilerinde ülkelerin geçmişine yönelik bilgileri bilmek toplumlar arasındaki yaşamsal benzerlikleri tarihsel alış-veriş çizgisinde ele almak araştırmaya çok seslilik ve renklilik kazandırır. Toplumların tarihsel sözlü ve yazılı verilerinin belli dönemde ülke sınırlarını aşp, diğer toplumlara geçtiği ve değişik şekillerde biçimlendiğini görülmüştür.⁷

Karşılaştırmalı yazın ile ilgilenen araştırmacı, incelemelerinde diğer bir biçimden de yararlanabilir. Yazarların ve yapıtların biyografisini incelemek çok yararlı olacaktır. Dolayısıyla belli bir döneme yazın yönünden damgasını vurmuş ve bir olguyu gelenek haline getirmiş yazarların veya şairlerin yazınsal teorilerine ulaşmak için biyografik çalışmalara büyük ölçüde gereksinim vardır.

Bu konumu örneklendirecek olursak, sınıflar arası çatışmaları ve sanayi devrimini bilmeksizin, büyük şehir sorununa varmak olanaksızdır. Böyle bir konuyu araştırmayı eserlerinde amaç edinmiş yazarın biyografik yönüne

⁷ Peter V. Zima, Komparatistik, *Einführung in die Vergleichende Literaturwissenschaft*, UTB, Francke Fink Tübingen, 1992, s.166.

bakarak, eserlerine yönelmek çalışmaya ışık tutacaktır. O halde yazarın sosyal tavrı, yazın anlayışı, hayat görüşü eserlerin şekillenmesinde önemli rol oynarlar. İşte karşılaştırmalı yazının araştırmacı ve eleştirmeni sayesinde toplumlara kazandıracığı en önemli hizmet, sınırları erimiş kültür dünyaları ile birlikte yazınsal dünyaların da dirilişlerinde **özgün** olanı **yabancı** olandan bulup çıkarmak her birinin sınırlarını belirlemek ve daha yeni etkileşim alanlarına ve eleştirel tutumlara malzeme hazırlamak olacaktır.⁸

Eski-yeni kavgası diye bilinen olgunun diğer bir boyutunu da karşılaştırmalı yazın araştırmacılarında görmekteyiz. Ortaçağ ve Antik kültürün değerlerinden kopma kaygısı bir ara karşılaştırmacıları da etkiledi. Tutucu ve gelenekçi tavırlı yazın uğraşısı verenleri uluslar arası kültür dünyalarına katılmakla özgün kültürel değerlerinin dejenere tehlikesiyle yok olacağı zannına kapıldılar. Antik değerlerin sınırlarını aşan ilerici görüşlü kesim ise, toplumun suçlamalarına aldırmadan, kültürel zenginlik bakımından yerli olamayan yazın dünyalarıyla da alış-verişe girdiler. Geleneksel sürekliliğin yaşandığı gerçeği görülünce, bu kavga git gide zemin bulamaz oldu. Geleneklerle çağdaş normlar bir paydayı paylaştılar. Bundan böyle de karşılaştırmacının ortak ilişkisi sayesinde çağdaş diller, kültürler ve dünyalar arsında alanlar arası yaklaşmayı sağlayan büyük bir işlerlik göze çarpmaktadır. Kültürel zenginliğe açılan dünyalar, bu çok çeşitlilik kapılarından geçmektedir.

---

⁸ Zima, a.g.e. s.177